

Universiteit
Leiden
The Netherlands

De Ïdea of a University"en haar verdedigers

Cliteur, P.; Sombroek-van Doorm, M.; Leun, J. van der; Ellian, A.; Boom, W. van

Citation

Cliteur, P. (2021). De Ïdea of a University"en haar verdedigers. In M. Sombroek-van Doorm, J. van der Leun, A. Ellian, & W. van Boom (Eds.), *Cum Suis: Vriendenboek Carel Stolker* (pp. 235-247). Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3463993>

Version: Publisher's Version
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3463993>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

DE “IDEA OF A UNIVERSITY” EN HAAR VERDEDIGERS

Paul Cliteur¹

Niet alleen in zijn prachtige boek *Rethinking the Law School: Education, Research, Outreach and Governance* (2014),² maar ook in vele artikelen,³ toespraken, bijdragen aan het publieke debat, twitterberichten en tijdens discussies op symposia heeft Carel Stolker gereflecteerd op de aard van de wetenschap en de rechtswetenschap in het bijzonder. Daarin heeft de scheidend rector zich doen kennen als een betrokken wetenschapper, een open denker en een voorstander van het vrije woord. Het is een enorm genoegen, maar ook een eer, om zelf, door middel van deze bijdrage aan dit *Liber Amicorum* inbreng te kunnen hebben in deze discussie en ik zal dat proberen te doen door aansluiting te zoeken bij een onderwerp dat Stolker na aan het hart ligt: de universiteit. Als een hedendaagse kardinaal Newman heeft Stolker zich veelvuldig bezonnen op *The Idea of a University* (1852).⁴ Op wat een universiteit is. En bekend is dan dat hij graag wijst op het feit dat de universiteit een instelling is die al heel lang bestaat en vertrouwen geniet. Een instelling die hij ook een warm hart toedraagt en waarvan hij verwacht dat die niet één-twee-drie stuk te krijgen is. Wat klopt natuurlijk. Maar het is een halve waarheid want het klopt alleen, zou ik daaraan willen toevoegen, onder de conditie dat ook telkens mensen bereid zullen blijven *the idea of a university* te verdedigen en te behoeden voor erosie van haar verheven principes. In elk tijdsgewricht opnieuw.

Kennelijk zijn in het verleden telkens mensen naar voren gekomen op momenten dat de *idee* van de universiteit werd bedreigd. Bedreigd door ideologieën als het nazisme, of het stalinisme. Maar ook het islamisme. De universiteit kan alleen bestaan dankzij vrijheid. Maar ook door de niet aflatende *verdediging* van die vrijheid en de waakzaamheid van betrokkenen (en buitenstaanders, ook dat). Vrijheid van onderzoek, vrijheid om de resultaten van het onderzoek met anderen te delen (“academische vrijheid”), is nooit een vanzelfsprekend gegeven. Het “*libre examen*”, zoals de Fransen dat zo mooi noemen, bestaat niet

1 Paul Cliteur is hoogleraar Encyclopedie van de rechtswetenschap. Hij schreef met Afshin Ellian “A New Introduction to Jurisprudence: Legality, Legitimacy, and the Foundations of the Law”, London/New York: Routledge 2019 en “A Secular Critique of Religious Ethics and Politics”, in: Phil Zuckerman and John Shook (eds.), *The Oxford Handbook of Secularism*, Oxford/New York: Oxford Handbooks 2016, p. 389-400.

2 Stolker 2015, p. 200-222.

3 Stolker 2003, p. 766-778.

4 Newman 1982 (1852).

vanzelf. Ooit heeft bijvoorbeeld de Universiteit van Leiden daarvoor gekozen. *L'Université de Leyde s'est dès l'origine glorifiée de son principe du libre examen.*⁵ Hoe staat het daarmee in 2020? En in 2020 in dit land, Nederland? Zelfgenoegzame preoccupatie met Polen, met Hongarije, Noord-Korea, China, Turkije, Rusland, of "Trump" kan afleiden van reflecteren op ons eigen land. Het heeft ook iets "zelfingenomens". "Zie mij eens, hoe ik mij zorgen maak over Hongarije."⁶ Ik ga proberen dat te vermijden.

Met dit als begin: volgens sommigen is er reden tot zorg. Zulke grote zorg zelfs dat mensen zich door middel van openbare verklaringen tot de overheid en samenleving hebben gericht omdat men denkt dat belangrijke idealen worden bedreigd. Ik zal drie van die verklaringen naar voren halen. Daaropvolgend zal ik proberen te laten zien wat de relevantie van die verklaringen is voor de universiteit. Daarbij zal ik ook ingaan op een van de belangrijkste uitdagingen voor *the idea of a university*, namelijk het "diversity office" waarover recent een discussie ontbrand is.⁷

DE OPEN BRIEF IN HARPER'S MAGAZINE VOOR EEN VRIJ DEBAT

In een druk besproken brief, gepubliceerd in *Harper's Magazine* op 7 juli 2020,⁸ wordt door Amerikaanse en Britse geleerden, schrijvers en intellectuelen gewaarschuwd dat onze culturele instituties (het gaat niet over de universiteit alleen, hoewel vele ondertekenaars aan een universiteit verbonden zijn) voor een vuurproef staan. Zal het lukken om het vrije onderzoek, open debat, tolerantie en vrijheid van expressie te behouden na de op zichzelf terechte verontwaardiging over het racistisch politiegeweld in de Verenigde Staten waarvoor nu meer aandacht is gekomen met de tragische dood van een gekleurde arrestant?⁹

Dit open debat is een punt van aandacht, want de vrije uitwisseling van informatie en ideeën ("*free exchange of information and ideas*") staat zwaar onder druk tegenwoordig. De krachten van een onliberale houding zijn sterk aanwezig, zoals de Harper's-Brief het verwoordt, zij worden alleen maar sterker ("*forces of illiberalism are gaining strength*").

Iedereen die een beetje op de hoogte is van wat zich aan Amerikaanse universiteiten afspeelt, kan dat bevestigen. Het intrekken van een uitnodiging aan eenmaal uitgenodigde personen ("*disinviting*"). Het tot taboe verklaren van bepaalde gespreksonderwerpen. Het proberen mensen van het toneel te

5 Zie Libre examen: fr.wikipedia.org/wiki/Libre_examen (geraadpleegd 30 juli 2020).

6 De situatie in Hongarije bespreek ik wel in: Cliteur 2020 p. 167-193.

7 Zie bijvoorbeeld: Bergsma 2020, thefireonline.com (geraadpleegd 1 augustus 2020).

8 Ackerman 2020.

9 George Floyd (1973-2020).

schreeuwen of te verhoeden dat zij op de campus verschijnen (*"deplatforming"*). Het zijn allemaal verontrustende tendensen en de activisten lijken er nog trots op ook. Zij zijn immers bewust geëngageerd (dat heet *"woke"* tegenwoordig). De opstellers van de "Letter on Justice and Open Debate" signaleren de problematische kanten van dat engagement. Vrije informatievergaring is immers de kern van een vrije samenleving (*"lifeblood of a liberal society"*).

Ook lijkt niet geheel onterecht dat zij signaleren dat universitaire bestuurders vaak weinig raad weten met hoe om te gaan met de nieuwe roep om censuur van de intoleranten. Er worden zelfs vaak halfslachtige sancties opgelegd aan degenen die de politiek correcte vrede hebben verstoord. Redacteuren worden ontslagen of weggepest vanwege het plaatsen van stukken tegen de politiek correcte denkdwang, zoals redacteur Bari Weiss overkwam bij *The New York Times*.¹⁰ Hoogleraren krijgen problemen als ze tijdens hun colleges boeken citeren die niet de juiste toon aanslaan over minderheden of "mensen van kleur".¹¹ De overkoepelende tendens lijkt duidelijk: een toenemende verschrompeling van het veld waarop men zich vrij intellectueel kan bewegen (*"to steadily narrow down the boundaries of what can be said without the threat of reprisal"*). Het innemen van een standpunt dat afwijkt van de consensus kan je serieus in de problemen brengen bij het behoud van je baan.

Waarom is dit zo ernstig, volgens de ondertekenaars van de Amerikaans-Britse brandbrief? Omdat we ruimte nodig hebben voor experimenten, ook experimenteren met ideeën. En het gevaar dat we fouten maken (dingen zeggen die achteraf gezien misschien onhandig waren of beledigend of kwetsend) moeten we op de koop toenemen. Althans, als we een cultuur van geestelijke vrijheid willen hooghouden.

Aldus de verklaring waarin we beroemde namen tegenkomen als Salman Rushdie, J.K. Rowling, Francis Fukuyama, Margaret Atwood, Ian Buruma, Noam Chomsky, Mark Lilla, Fareed Zakaria en anderen.

DE BELGISCHE (SANCTORUM-)VERKLARING

Tien dagen later reageerde ook een groep Belgische intellectuelen en wetenschappers met een soortgelijke open brief. Initiatiefnemer was de essayist Johan Sanctorum.¹²

10 Zie haar "resignation letter": bariweiss.com/resignation-letter (geraadpleegd 30 juli 2020). In 2015 heb ik nog een opiniestuk geschreven in *The New York Times*. Zie: Cliteur 2015. Als Weiss gelijk heeft (en dat heeft zij, denk ik), zou mijn stuk nu niet meer geplaatst worden, want politiek incorrect.

11 "UK lecturers 'strongly support colleagues' academic freedom", *The Guardian*, 3 augustus 2020.

12 Sanctorum 2020.

In aansluiting bij de brief in *Harper's Magazine*, door 153 Engelstalige schrijvers en intellectuelen ondertekend, publiceerden de Belgen een verwant protest tegen wat de Amerikanen de "cancel culture" hadden genoemd: "het traag maar gestaag indammen van dat recht op vrije meningsuiting door wat wij kennen als 'politieke correctheid'."

De Belgen delen die bezorgdheid en schreven dat dit protest de "links-rechts-geeststelling moet overstijgen". En verder stellen zij dat we leven in een rechtsstaat en een democratie, en "niemand vervolgd (mag) worden puur om het uiten van een opinie, behoudens gevallen van laster of eerroof". Zij waarschuwen:

"In de marge van bepaalde protestbewegingen, hoe legitiem ook, ontwikkelen zich vormen van intolerantie die neigen naar claims op morele suprematie, bekend als 'wokeness'. Kritische reflectie en tegenspraak worden niet meer geaccepteerd, humor en satire worden problematisch. Taal en woordgebruik zijn permanent onderhevig aan correctie, er tekent zich een cultuur af van de uitzuivering die mensen en groepen stigmatiseert of uitsluit."

Zij richten hun brief tot de "media, de culturele sector en de academische wereld". In alle drie deze sectoren van de maatschappij "bestaat het gevaar dat deze cancel culture omwille van de maatschappelijke premissen wordt geabsorbeerd en zelfs gepromoot". Dat kan de bedoeling niet zijn, zeggen de Belgische intellectuelen. "De strijd tegen racisme en discriminatie mag niet onttaarden in een dwingende *pensée unique*. Op elk moment moeten woord en tegenwoord vrij kunnen geuit worden in een open debatscultuur."

Ook verwijzen zij naar het begrip "diversiteit", maar op een andere manier dan het begrip doorgaans gehanteerd wordt door de activisten die de aanval op de bestaande instellingen hebben ingezet. Voor de Belgen gaat het om "intellectuele diversiteit".

Hebben Ludo Abicht, Pieter Bauwens, Boudewijn Bouckaert, Johan Braeckman, Chris Ceustermans, Karl Drabbe, Mark Elchardus, Sid Lukkassen, Jean-Pierre Rondas, Johan Sanctorum, Matthias Storme, Rik Torfs, Griet Vandermassen, Lukas Vander Taelen, en Philippe Van Parijs een punt?

DE NEDERLANDSE BLOMMESTIJN/COLLARD-BRIEF

Een Nederlandse brief die op initiatief van de Leidse promovendi Raisa Blommestijn en Bart Collard werd opgesteld en ter ondertekening aan anderen werd voorgelegd,¹³ is, in zekere zin, bijzonder voorzichtig wanneer men die vergelijkt met de Amerikaanse en Belgische equivalenten. De brief is duidelijk geschreven met de bedoeling zo veel mogelijk mensen achter de inhoud te krijgen en

13 Zie: R. Blommestijn en B. Collard, "Open brief ter verdediging van het vrije debat". Beschikbaar via devrijemening.nl (geraadpleegd 30 juli 2020).

dat is hen ook veel beter gelukt dan de twee voorgangers. De Nederlandse brief legt daarentegen wel expliciet de relatie met de dood van Floyd, waarop in de Amerikaanse en Belgische brief alleen wordt gezinspeeld.

"Na de dood van George Floyd in de Verenigde Staten laaide de discussie omtrent (institutioneel) racisme op. Hoewel iedere vorm van racisme moet worden afgewezen en de bestrijding hiervan belangrijk is, zitten er zorgelijke kanten aan de richting waarin deze discussie zich ontwikkelt."

Maar dan volgt de tournure:

"Als gevolg van het optreden van radicale groepen die (institutioneel) racisme zeggen te willen bestrijden, komt de vrijheid van meningsuiting onder druk te staan. Deze groepen willen anderen die niet 'de juiste mening' voorstaan, het recht op het geven van hun mening ontnemen."

De vrijheid van meningsuiting wordt door de opstellers van de Nederlandse brief beschouwd als "een van de belangrijkste waarden van onze democratische en open samenleving". Voor dat grondrecht zouden we pal moeten gaan staan. Volgens de Blommestijn/Collard-verklaring moeten we ons dat niet laten afnemen door een kleine groep intoleranten.

"In een open en democratische samenleving heeft iedereen immers recht op vrijheid van meningsuiting en dient het debat over ieder onderwerp te kunnen worden gevoerd. Daar hoort ook – en misschien wel juist – bij dat er meningen geuit moeten kunnen worden waar u het ten diepste niet mee eens bent of die ingaan tegen het huidige maatschappelijk discours."

De opstellers roepen eenieder op om pal te staan voor het vrije debat. Een debat waarin "meningen geuit moeten kunnen worden waar u het ten diepste niet mee eens bent of die ingaan tegen het huidige maatschappelijk discours". De Blommestijn/Collard-verklaring formuleert daarmee de klassieke opvatting van tolerantie als ideaal. De opvatting die wordt toegeschreven aan Voltaire met de woorden: "I disapprove of what you say, but I will defend to the death your right to say it."¹⁴

14 Tallentyre 1906, p. 199. Dit zou de houding zijn geweest van Voltaire, volgens de schrijver. En dat is niet slecht getypeerd, hoewel het hierbij niet gaat om een letterlijk citaat van de grote Verlichter.

ACADEMISCHE CANCEL CULTURE

In “Diversiteit en de dreiging van academische ‘cancel culture’”¹⁵ heeft Blommestijn de gevaren van wat de Amerikanen een cancel culture noemen verder uitgewerkt voor Nederlandse universiteiten. Nu zijn de gevaren daarvan al manifest geworden aan met name Amerikaanse en Britse universiteiten. Daarbij bedient men zich van het “deplatformen” of “desinviteren”: het ontnemen van een platform voor controversiële sprekers en het “ontuitnodigen” (het terugtrekken van een eenmaal uitgebrachte uitnodiging om te komen spreken).

Hierbij gaat het vaak als volgt. Een studentenvereniging nodigt een omstreden spreker uit. Dat kan zijn Germaine Greer, Ayaan Hirsi Ali, Jordan Peterson, Charles Murray, Douglas Murray, Maryam Namazie of een andere wetenschapper, publieke intellectueel of politicus. Door andere groepen studenten wordt dan geprotesteerd omdat alleen de aanwezigheid van de betreffende spreker op de campus (ook al gaat men zelf niet naar de lezing toe) als ongewenst wordt beschouwd, immers een inbreuk op de “safe space” (veilige leefomgeving voor de studenten die het oneens zijn met de betreffende spreker). In de ontstane controverse besluiten de universitaire bestuurders tot “ontuitnodigen” om confrontaties te voorkomen.

Dit zou men het reeds bekende “publieke aspect” van de academische cancel culture kunnen noemen. Maar Blommestijn vraagt de aandacht voor een nieuw, relatief onbekende, dimensie van dit verschijnsel door te wijzen op wat ik zou willen noemen het “interne aspect”. Zij wijst op de averechtse consequenties die de roep op een “inclusieve leeromgeving” kan hebben voor de interne organisatie van een universiteit. Bijvoorbeeld door eisen stellen ten aanzien van “dekolonisatie van het lesprogramma”.

Hoe ziet dat “interne aspect” eruit? Activistische ijverars voor een van racistische, xenofobe of koloniale smetten gezuiverd lesprogramma, komen met eisen voor het universitaire curriculum. Dit gaat vaak onder de mantel van een onschuldig klinkend “diversiteitsbeleid”. Centrale figuren in dat “diversiteitsbeleid” zijn zogenoemde “diversity officers”, speciaal aangestelde medewerkers die in de gaten houden of bijvoorbeeld het lesprogramma wel voldoende teksten en boeken van auteurs “van kleur” bevat.

Werkt dit niet ondermijnend voor het beginsel van de academische vrijheid?, zo vraagt Blommestijn. Dit laatste omschrijft zij als “de mogelijkheid tot het doen van wetenschappelijk onderzoek, en daarmee, de onbegrensde vrijheid tot het stellen van kritische vragen over alle denkbare onderwerpen”.

15 Blommestijn 28 juli 2020; Blommestijn 19 juli 2020; Duk 16 juli 2020.

Het lijkt mij dat we de gevaren van dat "diversiteitsbeleid" zeer serieus moeten nemen. Ook wanneer de problemen in Nederland kleiner zijn dan in de Verenigde Staten van Amerika. Het interne aspect van de cancel culture zou wel eens gevaarlijker kunnen zijn dan het publieke of externe aspect. De interne cancel culture, die raakt aan het universitaire curriculum, smooit de academische vrijheid. Het Leidse *Presidium Libertatis* (bolwerk van vrijheid) wordt dan getransformeerd in een bolwerk van deugd. In de *terreur* van de deugd zelfs. De "drang om te deugen", maakt de Nijmeegse promotus Sid Lukkassen duidelijk, is een gevaarlijke passie.¹⁶ Het is, in de woorden van Coen de Jong, een "terrorisme van de geest".¹⁷ Maar we kunnen ook dichter bij de rechtenfaculteiten blijven. Anthony Kronman, de voormalige dean van Yale Law School, houdt ons in *The Assault on American Excellence* (2019) het volgende schrikbeeld voor:

"The notions of respect and inclusion, as these are understood in the academy today, attack the Socratic ideal directly. They not only encourage all sorts of silly coddling, in the form of trigger warnings, safe spaces, and the like, more importantly, they assign a normative weight to private sensations and beliefs in a way that insulates them from public scrutiny and thereby destroy the possibility of Socratic inquiry."¹⁸

En dat betekent dat Blommestijn en Collard niet alleen staan in hun argwaan jegens de hedendaagse identiteitspolitiek binnen de universiteiten. Ook in de Verenigde Staten komt een beweging van de grond die kritisch is. Een beweging van niet de minsten, zoals het voorbeeld van Kronman duidelijk maakt.¹⁹

DEKOLONIALISERING VAN DE UNIVERSITEIT? EN IS DAT NODIG?

Laat ik nu proberen de Amerikaanse, Belgische en Nederlandse open brieven tegen een wat bredere achtergrond te plaatsen. Zoals de Blommestijn/Collard-brief duidelijk maakt: de sociale onrust begon met de dood van de arrestant George Floyd. Zoals de Franse essayist Caroline Fourest schrijft in *Génération offensée: de la police de la culture à la police de la pensée* (2020) worden zwarten in de Verenigde Staten bijna wekelijks gedood "par une police robotique, qui tire à la moindre peur d'un suspect armé".²⁰ Maar, zoals de demonstranten op de Amsterdamse Dam op 10 juni 2020 (daartoe opgeroepen door Black Lives Matter²¹) verzuimden te vertellen, het politiegeweld in Nederland is totaal onvergelijkbaar met wat zich aan de overzijde van de oceaan afspeelt. Ook ontbreekt

16 Lukkassen 2019, p. 15-36. Lukkassen geeft een vroege analyse van de hedendaagse identiteitspolitiek in: Lukkassen 2015. Verwante ideeën vindt men in: Fukuyama 2018.

17 De Jong 2019, p. 111-133. Zie ook: Sévillia 2004 (2000).

18 Kronman 2019, p. 102.

19 Zie: Kronman 2007; Kronman 1993; Kronman 1985.

20 Fourest 2020, p. 56.

21 Zie voor een sympathiserende beschrijving van de geschiedenis van deze beweging: Lebron 2019 (2017).

overtuigend bewijs voor de stelling dat Nederlandse instituties, bijvoorbeeld de Universiteit van Leiden waaraan ik meer dan 35 jaar verbonden ben geweest, worden gekenmerkt door “institutioneel racisme”. Ik daag elke docent aan deze Universiteit uit zich eens af te vragen of men denkt dat men bijvoorbeeld tijdens een mondeling tentamen een student met een donkere huidskleur systematisch lager heeft becijferd. Of een lager cijfer heeft gegeven omdat niet “Janneke” als naam boven het tentamen stond maar “Fatima”. Ook denk ik niet dat mijn witte huidskleur mij het recht ontnemt om kritisch op deze kwesties te reflecteren, zoals radicale vertegenwoordigers van identiteitspolitiek ons willen doen geloven. Of dat mijn witte huidskleur mij systematisch blind maakt de zaken in het juiste perspectief te zien. Ook denk ik niet dat het plaatsen van kritische kanttekeningen bij de claim van een institutioneel racisme dat wijdverbreid zou zijn mij *automatisch* een racist maakt. Waar we mee te maken hebben, is met wonderlijke aannames en beweringen die samenhangen met culturele processen die veel langer spelen en die het verdienen nauwkeurig te worden bestudeerd. Bestudeerd, omdat ze *in the long run* een ethos verbreiden dat een uitdaging vormt, ja, ondermijnend is, voor het goed functioneren van een universiteit; voor *the idea of a university*.

De Amerikaanse filosoof John Searle waarschuwde in de jaren negentig van de vorige eeuw voor de fnuikende invloed van het postmodernisme²² en wat de Amerikanen noemen “French Theory”.²³ Stromingen als postmodernisme, structuralisme en ander uit Frankrijk overgewaaid nihilisme ondermijnden stevig het vertrouwen in rationaliteit en objectiviteit in de wetenschap in het algemeen als afgeschreven mythes. Mike Hume laat in *Trigger Warning* (2015)²⁴ zien wat dat deze filosofie betekent voor het vrije onderzoek en het recht om boeken te lezen (“*the right to read*”).²⁵ Als al die boeken toch geen “waarheid” in de klassieke zin kunnen bevatten, omdat waarheid niet bestaat, waarom zou men ze dan niet gewoon beoordelen met politieke criteria? Boodschap gewenst? Dan lezen. Boodschap niet gewenst? Dan verbieden. Dat verbieden kan door middel van wetgeving. Dat is de meest verstrekende maatregel. Maar het kan ook door op die boeken een waarschuwing te laten plakken dat het lezen daarvan ernstige schade kan aanrichten aan de geestelijke gezondheid (want “seksistisch”, “islamofobisch”, “racistisch”, “transfobisch”, “koloniaal”, “neokoloniaal”).²⁶

Het vigerende waardenrelativisme in het algemeen, of cultuurrelativisme in het bijzonder,²⁷ heeft ook consequenties voor de inrichting van het universitaire curriculum. Bij culturele studies lijkt niet langer meer de ambitie om tot de

22 Searle 1993, p. 24-47; Searle 1993a, p. 55-83; Searle 1993/1994, p. 80-85; Searle 1990.

23 Barry 2009 (1995). Zie ook: Gellner 1992.

24 Hume 2015.

25 Blanshard 1955.

26 Zoals Blommestijn en Klos terecht constateren, zijn disclaimers bij “foute boeken” net zo problematisch als het uit de handel nemen daarvan. Zie: Blommestijn en Klos 2020, p. 1388-1394.

27 Stace 1937.

bestudering van een geobjectiveerde culturele werkelijkheid te komen leidend-gevend te zijn, maar gaat het om identiteitsgemeenschappen waar mensen één wereldbeschouwing uitventen (docenten én studenten). De samenleving wordt voorgesteld als een dreigende factor waarin kapitalisme, kolonialisme, racisme, vele fobieën (trans-, xeno-, islamo-, enzovoort) de boventoon zouden voeren. De universiteit, faculteit, afdeling of vakgroep moet worden omgebouwd tot "safe space", een veilig oord waar men zijn toevlucht kan zoeken en vrijgesteld blijft van de kwetsuren die men onvermijdelijk oploopt in de echte wereld die tot vijandig gebied is verklaard. Zoals Bart Collard duidelijk maakt in een analyse van dit fenomeen is het op zichzelf geen probleem dat deze vragen worden gesteld, maar dat zou aan een universiteit dienen te geschieden op een kritische wijze. Wat is racisme precies? Waarom is het problematisch? Wat is de omvang van het racisme? Hoe kan men dat wetenschappelijk meten?²⁸ Is elke vorm van aandacht voor de culturele achtergrond van een bepaalde praktijk *eo ipso* racistisch?²⁹ Bruce Bawer beschrijft het mooi in *The Victim's Revolution: The Rise of Identity Studies and the Closing of the Liberal Mind* (2012).³⁰ De nieuwste categorie slachtoffers in de hypersensibele samenleving die we aan het creëren zijn, is al in de maak: *eerstegeneratiestudenten*.³¹

De vrije competitie van ideeën waarvoor in de vorige eeuw John Stuart Mill (1806-1873),³² William Kingdon Clifford (1845-1879)³³ en Karl Pearson (1857-1936)³⁴ pleidooien hielden en die in feite de basis vormen van *The Idea of a University* (1852)³⁵ wordt ingewisseld voor een soort morele catechisatie: tégen racisme, tégen xenofobie, tégen populisme. Het gevaar wordt zichtbaar van een morele kolonisatie van de universiteit. Is een onbevangen onderzoek naar, om maar iets te noemen, slavernijverleden nog mogelijk aan een faculteit geschiedenis tegenwoordig? Wordt zulk onderzoek *sine studio et ira* nog wel gefinancierd? Of, om het maar eens met een heel concreet voorbeeld te illustreren, een voorbeeld niet ontleend aan de rechtenfaculteit: zou het onderzoek van de Leidse emeritus hoogleraar Piet Emmer zoals te vinden in zijn standaardwerk *De Nederlandse slavenhandel: 1500-1850* (2003)³⁶ nog mogelijk zijn? Of zijn onbevangen bespreking van het kolonialisme, zoals in *Het zwart-wit denken voorbij: een bijdrage aan de discussie over kolonialisme, slavernij en migratie* (2018)?³⁷ En als het dan zo zou zijn dat geen diversity officer het zal proberen te ontmoedigen,

28 Collard 12 juli 2020.

29 Waardoor bijvoorbeeld jihadistisch terrorisme niet meer benoemd zou mogen worden, zoals politiek correcte ijveraars binnen de Britse politieorganisatie betogen. Zie daarover: Collard 28 juli 2020; Collard 2020; Berg 23 april 2018.

30 Bawer 2012.

31 Andreoli, 30 juli 2020.

32 Mill 1901.

33 Clifford 1999, p. 70-96.

34 Pearson 1901.

35 Newman 1982 (1852).

36 Emmer 2003.

37 Emmer 2019.

zal zulk onderzoek financiering kunnen krijgen? Denken de “peer reviewers” bij NWO: “Ik ben het in alles wat u schrijft met u oneens maar ik zal u nooit brodeloos maken door u financiering te onthouden”? En wat te denken over dat derde onderwerp in het werk van Emmer, migratie. Is het tegenwoordig ook niet “racistisch” om überhaupt de vraag op te werpen “Wegsturen of binnenlaten?”³⁸ zoals Emmer doet in een boek uit 2005?

DE RECHTENFACULTEITEN

Dit klinkt allemaal niet best, maar laat ik eindigen met een constructieve noot. Zij het ook met een opdracht. Een opdracht aan de rechtenfaculteit, die immers veel belangrijker is dan menig jurist zich realiseert. Carel Stolkers eerste schreden op het pad van reflectie over de universiteit was het artikel met de titel “Ja, geléerd zijn jullie wel!”³⁹ Die uitspraak verwijst naar een natuurkundige met wie Stolker in gesprek was en deze, enigszins denigrerende, opmerking wordt dan door de natuurkundige gemaakt over de juristen: geleerd, maar toch geen wetenschap, was de teneur. Deze “rechtsgeleerden” zijn binnen het universitaire landschap echter tegenwoordig heel wat belangrijker dan men denkt.⁴⁰ Vooral ten aanzien van het diversiteitsbeleid.

Tegenwoordig laten universiteiten het formuleren van “diversiteitsbeleid” over aan “diversity officers”. Sommige universiteiten hebben zelfs een “Chief Diversity Officer”.⁴¹ Laat ik beginnen met de stelling dat, als zou blijken dat studenten met een niet-westerse achtergrond moeilijkheden ondervinden bij hun studie, en daardoor achterstand oplopen, enige extra aandacht van de zijde van de universiteit (bijvoorbeeld door een “diversity officier” die optreedt als een speciaal soort studieadviseur) geen kwaad kan.⁴² Het probleem is alleen dat deze – laat ik het maar even noemen – “diversiteitsaandacht” totaal uit de hand gelopen is in het land van waaruit het naar Europa wordt geëxporteerd: de Verenigde Staten van Amerika. Zoals de oud-decaan van Yale, de reeds genoemde Kronman, duidelijk maakt in zijn *The Assault on American Excellence* geldt voor

38 Emmer en Wansink 2005.

39 Stolker 2003, p. 766-778.

40 Bijvoorbeeld door stelling te nemen tegen het idee van collectieve rechten in plaats van individuele rechten. Zie: Dijkstra 2019, p. 1239-1245.

41 Het ambt met deze enigszins onheilspellende titel wordt aan de Vrije Universiteit bezet door: Ganzevoort 2020.

42 Dit punt, maar dan zwaarder aangezet dan ik hier doe, wordt gemaakt door de Leidse promovenda Fatma Çapkurt (zie: Çapkurt 2020). Zij doet dat in reactie op een andere Leidse promovendus, Alban Mik die – eveneens terecht, dunkt mij – had gezegd dat de universiteit in eerste instantie een meritocratisch instituut is waar de knapste koppen boven moeten komen drijven (zie: Mik 2020).

Yale: "there are more than 60 full-time staff serving in some pro-diversity role. (If you include students, the number grows to 150)."⁴³

In geld uitgedrukt: "In 2015, Yale's president announced a \$ 50 million initiative for Faculty Excellence and Diversity."⁴⁴ Aan Columbia is het nog ernstiger: "Columbia recently announced that it would commit \$ 100 million over the next five years to the diversification of its faculty."⁴⁵ De zaak is dus kennelijk in de Verenigde Staten in financieel opzicht althans volkomen ontspoord.

Nu is dat nog tot daaraan toe wanneer de wijze waarop de Amerikaanse diversiteitsofficers hun taak zouden opvatten niet ondermijnend zou zijn voor *the idea of a university* als zodanig. Maar dat lijkt helaas wel het geval. Het boek van Kronman is, net als het reeds genoemde boek van Mike Hume, één lang bewijs dat de "diversiteitsindustrie" (ik formuleer het nu wat vileiner) een bedreiging vormt voor de klassieke Socratische Universiteit waar onbevangen vragen stellen het institutionele ethos was.

Nu komt het punt van de "opdracht" die ik had aangekondigd. Wat uit het boek van Kronman zonneklaar naar voren komt, is *hoe moeilijk het is* een principiële doordacht non-discriminatiebeleid te voeren. Eigenlijk is het Amerikaanse Hoogerechtshof daar al een halve eeuw mee bezig met uitspraken als *Regents of the Univ. Of Cal. V. Bakke* (1978), *Brown vs. Board of Education* (1954) en vele andere highlights uit de Amerikaanse jurisprudentie. Dit is werk voor de knapste koppen uit de rechtswetenschap.⁴⁶ Voor mensen als Antonin Scalia (1936-2016), Ruth Bader Ginsberg (1933-2020), William Brennan (1906-1997) en hun Europese equivalenten. Denken dat je zo'n onderwerp kan delegeren aan Social justice warriors, Black Lives Matter-demonstranten en diversity officers is een grote vergissing geweest van onze Amerikaanse collega's. Laten we zorgen dat we die vergissing in Europa niet maken. Als het nog niet te laat is tenminste.

LITERATUURVERWIJZINGEN

- E. Ackerman, "A Letter on Justice and Open Debat", *Harper's Magazine*, 7 Juli 2020.
 T. Andreoli, "Eerste generatie studenten hebben oneerlijke startpositie" (Interview met Liza Diane Gordin), *Science Guide*, 30 juli 2020.
 B. Bawer, Bruce, *The Victim's Revolution: The Rise of Identity Studies and the Closing of the Liberal Mind*, New York: Broadside Books 2012.
 F. van den Berg, "Minicollege van Floris van den Berg: Wat is theoterrorisme? Opmerkingen bij het nieuwe boek van Paul Cliteur en Dirk Verhofstadt", *ThePostonline*, 23 april 2018.
 S. Bergsma, "Leiden is gevallen", *The Fire Online*, 9 juli 2020, thefireonline.com.

43 Kronman 2019, p. 120.

44 Kronman 2019, p. 120.

45 Kronman 2019, p. 120.

46 Dit sluit ook aan bij de nadruk op het meritocratisch element van de universiteit door: Mik 2020.

- R. Blommestijn, "Waarom de strijd tegen de 'cancel culture' zo belangrijk is", *Elsevier*, 19 juli 2020.
- R. Blommestijn, "Diversiteitsbeleid en de dreiging van 'academische cancel culture'", *Elsevier*, 28 juli 2020.
- R. Blommestijn en M. Klos, "Een giftige paddenstoel voor de vrijheid van meningsuiting: bol.com en het verbieden van 'foute' boeken", *Nederlands Juristenblad*, afl. 19, 15 mei 2020.
- F. Çapkurt, "Maak geen karikatuur van universitaire 'diversity officer'", *NRC Handelsblad*, 28 juli 2020.
- W.K. Clifford, "The Ethics of Belief", 1877, in: W.K. Clifford, *The Ethics of Belief and Other Essays*, Introduction by Timothy J. Madigan, New York: Prometheus Books 1999.
- P. Cliteur, "Terror has already led to self-restraint", *The New York Times*, The Opinion Pages, 10 januari 2015.
- P. Cliteur, "Strengthening the Rule of Law Within the Union: Some Advice to Break the Deadlock", in: Afshin Ellian and Raisa Blommestijn (eds.), *Reflections on Democracy in the European Union*, The Hague: Eleven International Publishing 2020.
- B. Collard, "The origin of the threat of Islamic terrorism: an intelligence analysis from 1991 until 2018", in: Afshin Ellian and Gelijn Molier (eds.), *Terrorism and counterterrorism after ISIS: theory, law and practice*, The Hague: Eleven International Publishing 2020.
- B. Collard, "Brief aan Jort Kelder: Enkele tips en wenken voor het racismedeбат dat u vanavond presenteert", *ThePostonline*, 12 juli 2020.
- B. Collard, "Het wegmoffelen van de ideologische component van islamitisch terrorisme is gevaarlijk", *ThePostonline*, 28 juli 2020.
- E. Dijkstra, "Het versmadel strafrecht? Een breder perspectief op het toevoegen van geslachtskenmerken, genderidentiteit en genderexpressie aan de AWGB", *Nederlands Juristenblad*, afl. 17, 3 mei 2019.
- W. Duk, "Manifest tegen afrekencultuur: 'Debat niet laten kapen door radicale schreeuwers'" (Interview met Raisa Blommestijn en Bart Collard), *De Telegraaf*, 16 juli 2020.
- P.C. Emmer, *De Nederlandse slavenhandel, 1500-1850*, Amsterdam/Antwerpen: Uitgeverij De Arbeiderspers 2003.
- P.C. Emmer en H. Wansink, *Wegsturen of binnenhalen? Tien vragen en antwoorden over migratie*, Amsterdam/Antwerpen: Uitgeverij De Arbeiderspers 2005.
- P.C. Emmer, *Het zwart-wit denken voorbij: een bijdrage aan de discussie over kolonialisme, slavernij en migratie*, Amsterdam: Nieuw Amsterdam Uitgevers 2018.
- C. Foreust, *Génération offensée: de la police de la culture à la police de la pensée*, Paris: Grasset 2020.
- F. Fukuyama, *Identity: The Demand for Dignity and the Politics of Resentment*, London: Profile Books 2018.
- R. Ganzevoort, "Wie is er bang voor een Diversity Officer?", *Science Guide*, 21 juli 2020.
- C. de Jong, "Diversiteit en het terrorisme van de geest", in: Paul Cliteur en Perry Pierik, *Diversiteit, identiteit en de wars*, Soesterberg: Aspekt 2019.
- A.T. Kronman, "Alexander Bickel's Philosophy of Prudence", 94, *Yale Law Journal*, 1567 (1985).
- A.T. Kronman, *The Lost Lawyer. Failing Ideals of the Legal Profession*, Cambridge (Mass.)/London: The Belknap Press of Harvard University Press 1993.
- A.T. Kronman, *Education's End: Why Our Colleges and Universities Have Given Up on the Meaning of Life*, New Haven/London: Yale University Press 2007.
- C.J. Lebron, *The Making of Black Lives Matter: A Brief History of an Idea*, Oxford: Oxford University Press 2019 (2017).
- S. Lukkassen, *Avondland en Identiteit*, Soesterberg: Aspekt 2015.
- S. Lukkassen, "De drang om te deugen", in: Paul Cliteur en Perry Pierik (red.), *Diversiteit, identiteit en de wars*, Soesterberg: Aspekt 2019.
- A. Mik, "Op universiteiten gaat het om waarheid, niet om diversiteit", *NRC Handelsblad*, 24 juli 2020.

- J.S. Mill, *On Liberty*, With an Introduction by W.L. Courtney, London: Walter Scott 1901.
- J.H. Newman, *The Idea of a University*, Edited, with an Introduction and Notes, by Martin J. Svaglic, Notre Dame/Indiana: University of Notre Dame Press 1982 (1852).
- K. Pearson, *The Ethics of Freethought and Other Addresses and Essays*, London: Adam and Charles Black 1901.
- J. Sanctorum, "Pleidooi voor het behoud van de vrije meningscultuur: Open brief", *Doorbraak.be*, 17 juli 2020.
- J.R. Searle, "The Storm over the University", *The New York Review of Books*, 6 december 1990.
- J.R. Searle, "Is There a Crisis in American Higher Education?", *Bulletin of the American Academy of Arts and Sciences*, vol. 46, no. 4 (januari 1993).
- J.R. Searle, "Rationality and Realism, What is at stake?", in: *Daedalus, Journal of the American Academy of Arts and Sciences*, Fall 1993a, vol. 122, nr. 4.
- J.R. Searle, "The Mission of the University: Intellectual Discovery or Social Transformation?", *Academic Questions*, vol. 7, no. 1, Winter 1993/1994.
- J. Sévillia, *Le terrorisme intellectuel de 1945 à nos jours*, Paris: Perrin 2004.
- W.T. Stace, *The Concept of Morals*, London: Macmillan 1937.
- C. Stolker, "'Ja, geléerd zijn jullie wel!' Over de status van de rechtswetenschap", *Nederlands Juristenblad*, vol. 78, afl. 15, 2003.
- C. Stolker, *Rethinking the Law School: Education, Research, Outreach and Governance*, Cambridge: Cambridge University Press 2015.
- S.G. Tallentyre (pseudonym of Evelyn Beatrice Hall), *The Friends of Voltaire*, London: Smith, Elder & Co. 1906.
- "UK lecturers 'strongly support colleagues' academic freedom", *The Guardian*, 3 augustus 2020.